

accidentaliter tantum differunt, et ideo simpliciter de lege civili dicemus; ubi autem aliquid proprium explicandum occurrerit, id non prætermittimus, sed doctrinam universam ad præsentem Ecclesiæ statum accommodabimus.

CAPUT I.

UTRUM SIT IN HOMINIBUS POTESTAS AD LEGES FERENDAS.

1. Loquimur (ut dixi) de natura hominis ejusque potestate legislativa secundum se spectata, non considerando nunc an per legem divinam aliquid illi additum vel subtractum sit: hoc enim postea videbimus. Itaque quæstio est an homines, ex sola rei natura loquendo, possint imperare hominibus per proprias leges eos obligando: ratio autem dubitandi esse potest, quia homo natura sua liber est, et nulli subjectus, nisi creatori tantum; ergo principatus humanus contra naturæ ordinem est et tyrannidem includit. Confirmatur experimento: nam ita de facto introductus est: nam de Nembrod dicitur Gen. 10: *Ipse cepit esse potens in terra: fuit autem principium regni ejus Babylon*, utique per vim et potentiam. Et similiter de Alexandro dixit Lucan. fuisse *felices terrarum prædonem*, quod etiam significavit Augustinus, l. 4 de Civit. c. 4. Unde est illud Osee 8: *Ipsi regnaverunt, et non ex me: Principes extiterunt, et non cognovi eos*. Confirmatur secundo ex August. qui lib. 19 de Civit. cap. 15, expendit dixisse Deum, Genes. 1: *Faciamus hominem, etc., ut præsit piscibus maris, volatilibus cæli, bestiis terræ*: non dixisse autem ut præsit hominibus, significans hunc dominatum non esse naturalem homini: *Et ideo* (inquit) *priores justi non reges, sed pastores ovium fuerunt, et appellati sunt*. Ita etiam Gregorius, 21 Moralium, cap. 10, alias 11, et in pastoralis, p. 2, c. 6, indicat hujusmodi potestatem per peccatum esse introductam et usurpatam. Tertio confirmari hoc potest nonnullis Scripturæ testimoniis in quibus significatur solum Deum esse hominum regem, legislatorem et dominum. Isa. 33: *Dominus judeæ noster, Deus rex noster, Dominus legis noster*; et Jacob. 4: *Unus est enim legislator et judeæ, etc.* Tandem confirmatur, quia non est vera lex nisi quæ obligat in conscientia; sed unus homo non potest alium in conscientia obligare, quia hoc videtur maxime proprium Dei qui potest salvare ac perdere; ergo.

2. *Conclusio affirmativa, eaque de fide.*—In hoc puncto referri possent varii hæreticorum errores, sed illos attingemus melius in sequentibus, et ideo illis omissis dicendum est primo magistratum civilem cum potestate temporali ad regendos homines justum esse et humanæ naturæ valde consentaneum. Conclusio est certa de fide, quæ satis probari potest exemplo ipsius Dei constituentis in populo Judaico hujusmodi regimen, prius per judices, postea per reges, qui sine dubio habeant principatum et potestatem temporalium, et in tanta veneratione habeantur ut dii etiam vocarentur, juxta illud Psal 81: *Deus stetit in synagoga Deorum; in medio autem Deus didjudicat*. Nec refert si quis dicat, illos habuisse potestatem ab ipso Deo, quia nihilominus illa potestas in se non excedebat naturæ limites, etiamsi modus habendi illam fuerit extraordinarius et per specialem providentiam; ergo hoc non impedit quominus illa potestas aliter posset juste haberi. Imo inde sumitur argumentum, talem modum potestatis esse consentaneum ipsi naturæ, quatenus ad conveniens regimen humanæ communitatis necessaria est. Et hoc amplius confirmat hominum consuetudo: nam multo ante illa tempora fuerunt reges etiam sancti, et laudati in Scriptura, ut Melchisedech, Genes. 14, et ad Hebræos 7, et Abraham etiam creditur fuisse rex, vel supremus princeps, item Job, etc. Ac denique generaliter dicitur Proverb. 8: *Per me reges regnant*. Apud sanctos Patres res est manifesta, quos in discursu attingam.

3. *Ratio assertionis.*—Ratio sumenda est ex Philosopho libro 1 Politic., eamque explicuit D. Thomas opusc. 20 de Regimine principum, lib. 1, c. 1, et elegantissime D. Chrysostomus, homil. 34, in 1 ad Corinth., nititurque duobus principiis. Primum est hominem esse animal sociale, et naturaliter recteque appetere in communitate vivere. Circa quod principium recolendum est quod supra diximus, duplicem esse communitatem hominum, imperfectam seu familiarem, et perfectam seu politicam. Inter quas prior est maxime naturalis et quasi fundamentalis, quia inchoatur ex societate maris et feminae, sine qua non posset genus humanum propagari aut conservari; quæ ratione scriptum est: *Non est bonum hominem esse solum*, et ex conjunctione hac proxime sequitur societas filiorum cum parentibus, quia prior conjunctio ad filiorum educationem ordinatur: filii autem saltem in principio et per multum tempus ætatis indigent conjunc-

tione et societate parentum, quia alias nec vivere nec convenienter educari, nec recte instrui possent. His autem statim accedit conjunctio aliqua servitutis, seu famulatus et dominii, quia moraliter loquendo indigent homines adjutorio et ministerio aliorum hominum. Ex his autem tribus conjunctionibus consurgit prima communitas hominum, quæ imperfecta dicitur respectu politiæ: est autem in se familia perfecta in ordine ad domesticam seu oeconomicam gubernationem. Hæc autem communitas, ut supra etiam tetigi, non est sibi sufficiens, et ideo ex natura rei necessaria ulterius est in genere humano communitas politica, quæ civitatem saltem constituat, et ex pluribus familiis coalescat: quia nulla familia potest in se habere omnia ministeria et omnes artes necessarias ad vitam humanam, et multo minus potest sufficere ad assequendam omnium rerum necessariarum cognitionem. Item quia si singulæ familiæ essent inter se divisæ, vix posset pax inter homines conservari, neque injuriæ possent ordinate propulsari aut vindicari, et ideo dixit Cicero in lib. de Amicitia, *nihil principi Deo in rebus humanis esse gratius, quam homines habere inter se societatem ordinatam et perfectam, quæ civitas, inquit, dicitur*. Hæc autem communitas ulterius augeri potest in regnum vel principatum per societatem plurium civitatum, quæ etiam est valde conveniens humano generi, saltem ad melius esse, propter easdem rationes cum proportionem applicatas, quamvis necessitas non sit omnino æqualis.

4. *In communitate perfecta necessariam esse potestatem gubernantem communitatem.*—Secundum principium est in communitate perfecta necessariam esse potestatem ad quam spectet gubernatio communitatis, quod etiam ex terminis videtur se per notum. Nam, ut ait Sapiens Proverb. 11: *Ubi non est gubernator, corruet populus*: natura autem non deficit in necessariis; ergo sicut communitas perfecta est rationi et naturali juri consentanea, ita et potestas gubernandi illam, sine qua esset summa confusio in tali communitate. Confirmatur ex proportionem ad omnem aliam societatem humanam: nam quia conjunctio viri et feminae naturalis est, ideo in ea caput invenitur, quod est vir, juxta illud Genes. 3: *Sub viri potestate eris*. Propter quod ait Paul. ad Titum 2: *Mulieres subditæ sint viris suis*. Ubi addit Hieronymus, *communi lege naturæ*. Similiter, in alia conjunctione parentum et filiorum pater habet a natura potestatem in filium; et in

tertia, quæ est servorum ad dominum, constat etiam potestatem gubernandi esse apud dominum, ut in eodem loco Paulus tradit, et Eph. 6, et ad Coloss. 3, dicens servos debere dominis obedire ut Deo. Quia, licet conjunctio servitutis non sit omnino a natura, sed per voluntatem humanam, tamen, illa supposita, subordinatio et subjectio legi naturæ debita est titulo justitiæ. Subjectio autem filiorum etiam ipsum vinculum et fundamentum naturale habet, scilicet ordinem naturalem, unde et perfectior est ex titulo pietatis, et maxime in quarto præcepto Decalogi declaratur: unde fit tandem ut in domestica seu familiari communitate etiam sit ex natura rei potestas proportionata ad regendam illam, quæ principaliter in patrefamilias residet. Idemque invenire necesse est in quacumque communitate unius tantum domus, licet non fundetur in vinculo matrimonii, sed in alio genere societatis humanæ; ergo simili modo in communitate perfecta necessaria est potestas gubernativa illi proportionata.

5. *Ratio a priori.*—Ratio denique a priori est quam D. Thomas tetigit in dicto Opusc., quia nullum corpus potest conservari nisi sit aliquod principium ad quod pertineat procurare et intendere commune bonum ejus, ut in corpore naturali constat, et in politico idem docet experientia. Et ratio clara est, quia singula privata membra privatis commodis consulunt, quæ sæpe contraria sunt bono communi; et interdum multa sunt necessaria communi bono, quæ ad singulos non ita pertinent: et quamvis interdum pertineant, non procurantur eo quod communia, sed quod propria sunt: ergo in communitate perfecta necessaria est publica potestas ad quam ex officio pertineat commune bonum intendere ac procurare. Ex his ergo evidenter concluditur honestas et necessitas magistratus civilis, quia hoc nomine nihil aliud significatur nisi homo vel hominum multitudo, apud quam est prædicta potestas regendi communitatem perfectam: constat enim talem potestatem in hominibus esse debere, quia homines naturaliter non gubernantur politice per Angelos, neque immediate per Deum ipsum, qui lege ordinaria operatur per causas secundas proportionatas: ergo necessarium ac naturale est ut per homines gubernentur.

6. *Secunda conclusio.*—Dico secundo, magistratus humanus, si in suo ordine supremus sit, habet potestatem ferendi leges sibi proportionatas, scilicet, civiles seu humanas, quas

ex vi juris naturalis et valide et juste condere potest, servatis aliis conditionibus ad legem necessariis. Conclusio est certa, quam etiam philosophi tradiderunt. Aristoteles 1 Polit. per totum, et 10 Ethic., cap. ult.; Plato in dialog. de Legib. et de repub.; Cicero, l. 1 de Juvent., et in libris de Legib. Conveniunt etiam theologi et alii doctores quos supra l. 1, cap. 8, retuli, et multa videri possunt in Covarro, cap. 1 Practic. Quæstion., et in regula *Peccatum*, 2 part., § 9, n. 6; ratio autem est quia magistratus civilis necessarius est in republica ad regendam et moderandam illam, ut in superioribus ostensum est; sed unus ex actibus magis necessariis est legis conditio, ut constat ex lib. 1; ergo in politico magistratu existit hæc potestas. Nam qui aliquod munus recipit omnem potestatem necessariam ad illud convenienter exercendum recipit, ut est principium juris per se manifestum.

7. Atque hinc sequitur etiam converti hanc potestatem condendi leges humanas cum humano magistratu qui jurisdictionem superiorem in republica habeat. Hoc constat ex dictis supra lib. 1, cap. 8, ubi ostendimus hanc potestatem pertinere ad perfectam jurisdictionem, quæ omnia hic sunt accommodanda. Et universaliter procedunt quia solum apud principem seu magistratum est potestas publica, quæ ad actum publicum ordinetur, et circa totam communitatem versetur, et habeat efficaciam obligandi et cogendi; sed hæc duo sunt necessaria ad legem juxta Aristotelem, 10 Ethic., cap. ult., et sumitur ex l. *Legis virtus*, ff. de Legib. et in superioribus etiam ostensum est: ergo solus magistratus habens potestatem superiorem in republica habet etiam potestatem condendi legem humanam seu civilem. Denique hæc potestas superior est species cujusdam dominii: non est autem tale dominium hoc, ut ei respondeat propria servitus despotica, sed subjectio civilis: ergo est dominium jurisdictionis quale est in principe seu rege.

8. *Objectiones in corollarium.*—Quidam autem jurisperiti hoc limitant ut verum habeat in legibus juris communis seu regni; non in legibus municipalibus, seu statutis particularium populorum, ut videre licet per Felinum et quos ipse refert in capite *Cum omnes* de Constitut., n. 9 et 10 in fine. Fundatur, quia multæ communitates habent potestatem condendi statuta, quæ non habent jurisdictionem. Confirmari potest, quia jura civilia sæpe distinguunt jurisdictionem ab imperio, id est, a

potestate imperandi, ut videri potest in lege *Ea quæ*, ff. Ad municipalem, et in l. *Imperium*, ff. de Jurisdic. omni. judic.; lex autem proprie pertinet ad potestatem imperandi, ut facile intelligi potest ex dictis supra de essentia legis: ergo potestas per se necessaria ad legem non est jurisdictio.

9. Respondetur nihilominus non esse necessariam limitationem, nisi fortasse in terminis sit æquivocatio: rationes enim factæ universaliter et sine restrictione probant. Et declaratur ex D. Thoma in 2. 2, q. 67, artic. 1, ubi probat ad ferendam sententiam esse necessariam jurisdictionem ex eo quod ad legem est necessaria, quia sententia et est lex particularis et vim habet coercivam; ergo a fortiori quælibet lex, quantumvis particularis videatur, jurisdictionem requirit: quia nunquam est tam particularis quantum est sententia, et semper habet vel habere debet adjunctam coercionem, ut constat ex Aristotele supra et ex dictis juribus, quia vis directiva sine coerciva invalida est: quod autem ad sententiam ferendam requiratur jurisdictio, nullus unquam dubitavit. Unde confirmatur: nam si ad dicendum jus necessaria est jurisdictio, multo magis ad constituendum.

10. *Satisfit objectionibus in corollarium.*—Ad fundamentum autem illorum auctorum negari potest assumptum; quia vel statuta non sunt veræ leges, vel sine jurisdictione non fiunt, de quibus plura in sequentibus. Circa confirmationem (propter leges in ea citatas) adverto jurisdictionem adæquate et proprie sumptam significare potestatem dominativam politicam, seu gubernativam, quomodo de illa nunc loquimur. Et in hac significatione jurisdictio intrinsece concluditur in imperio politico, ne tyrannicum sit, argumento cap. *Quid culpatur*, 23 q. 1, ubi suprema potestas gubernandi rempublicam *legitimum imperium* appellatur, et juxta gradum et modum imperii erit etiam gradus et modus jurisdictionis. Aliquando vero jurisdictio sumitur stricte juxta nominis etymologiam pro mera potestate judicandi; nam per sententiam proprie dicitur seu explicatur jus, et hoc modo non repugnat esse in aliquo potestatem judicandi sine potestate ferendi legem; quamvis nunquam sit sine aliqua potestate coerciva, quæ nomine imperii stricte etiam sumpti videtur aliquando significari: unde e contrario potestas magistratus, quæ ad vindicanda crimina datur usque ad pœnam sanguinis, solet in jure civili vocari tantum imperium, et ita videtur accipi in dic-

tis legibus, et in l. *Potestatis*, ff. de Verb. significat., et tunc solet vocari merum imperium, lib. 2, cum Glossa ibi, ff. de In jus vocan. cum similibus, licet re vera tale imperium sine potestate jurisdictionis esse non possit, sicut e contrario nec jurisdictio esse potest sine aliquo imperio, juxta l. ult., ff. de Eo cui mandat. est jurisd., ubi mandata jurisdictione mandari dicitur aliquod imperium, *quia jurisdictio sine modica coercionem nulla est.* Hæc ergo duo in re non separantur, servata proportione, sed solum in aliquo usu vocum, atque ita potestas ferendi leges, sicut est potestas imperandi, ita etiam est jurisdictionis potestas.

11. *Satisfit objectionibus primæ conclusionis.*—*Principatui humano est per accidens imperia esse introducta tyrannice.*—Ad rationem ergo dubitandi negatur consequentia, quia licet homo non sit creatus vel natus subiectus potestati principis humani, natus est subiectioni ei (ut sic dicam). Unde actu illi subiectioni, licet non sit immediate a natura, non est etiam contra jus naturale præcipiens; imo est consentaneum rationi naturali, ut humana respublica habeat aliquem cui subiciatur, quamvis ipsum naturale jus per se non effecerit subiectionem politicam sine interventu humanæ voluntatis, ut videbimus. Ad confirmationem primam, fatemur imperia et regna sæpe fuisse per tyrannidem et vim introducta et usurpata; negamus tamen hoc pertinere ad intrinsecam rationem, seu naturam talis principatus, sed ad hominum abusum; unde etiam negamus a principio fuisse hoc modo regna introducta, ut jam exemplis ostensum est. Verba autem illa Oseæ specialiter de regibus Israel præter Dei voluntatem introductis dicta sunt, ut late ibi exponit Ribera. Possunt vero applicari vel ad omnes tyrannos, vel ad omnes qui inique regnant, licet sint veri reges: vel ad eos qui licet sint indigni et inepti ad gubernationem, illam ambiunt. Et hi sæpe dicuntur non regnare ex Deo, non quia veri reges non sint, sed quia non secundum Dei voluntatem regnant: vel quia permittente Deo potius quam ordinante ad tale munus assumuntur, ut videre licet in Orig. homil. 4 in Judic.

12. *Principatum humanum non esse congenitum cum natura, non vero esse contra naturam.*—Ad aliam confirmationem ex Augustino, respondeo inde solum haberi, principatum humanum non esse congenitum cum natura; non vero esse contra naturam. Sentit vero ibi

Augustinus dominium unius hominis in alium non esse ex institutione prima naturæ, sed occasione peccati: sed loquitur de dominio cui servitus et conditio servilis respondet. Divus autem Gregorius clarius loquitur de potestate gubernandi; intelligendus autem est quoad potestatem coercivam et exercitium ejus. Nam quoad directivam, probabilius videtur futuram fuisse in hominibus, etiam in statu innocentie. Nam etiam inter Angelos est ordo et principatus, ut constat ex modo loquendi Scripturæ, et ex Dionysio, cap. 9 de Eccles. Hierarch., et Gregor., homil. 34 in Evang. Discursus etiam factus potest ad statum innocentie applicari, quia non fundatur in peccato vel aliqua deordinatione, sed in naturali hominis conditione, quæ est esse animal sociale et naturaliter postulare modum vivendi in communitate, quæ necessario debet regi per potestatem publicam. Coactio vero supponit deordinationem aliquam, et ideo quoad illam dicitur hæc potestas introducta occasione peccati. Sicut etiam subjectio uxoris ad virum naturalis est et in statu innocentie esset: et nihilominus post peccatum dicitur Evæ Genes. 3: *Sub viri potestate eris*, scilicet, quoad vim coercivam proportionatam, ut significavit Augustinus, l. 11 Genes. ad litteram, cap. 37.

13. Ad tertiam confirmationem ex locis Scripturæ respondetur ibi tribui Deo quod est proprium Dei, non negari hominibus quod ab ipsis participari potest. Isaias ergo excitat populum suum ad fiduciam in Deum et protectionem ejus: quia ipsum habebat ut vere dominum, regem et legislatorem nimirum excellenti et singulari modo: non tamen excludit quin populus ille haberet proprium regem humanum, qui etiam erat in suo gradu dominus, etc. Sic etiam potest intelligi locus Jacobi de supremo legislatore et judice, ut indicant illa verba: *Qui potest perdere et liberare*; hoc enim videtur esse proprium Dei. Satis vero commode potest exponi ut illud verbum *unus* non tam singularitatem quam identitatem significet, ita ut sensus sit: ille qui est legislator est etiam judex, nec debet usurpare judicium qui legislator non est nec ejus virtutem habet; unde subjungit: *Tu autem quis es, qui judicas fratrem tuum?* Non ergo negat homines esse posse legislatores et ferre judicium, sed reprehendit eos qui temere judicant, et ita usurpant munus judicum et legislatorum. Ad quartam confirmationem respondebimus in sequentibus, explicando legis humanæ obligationem.